STICUSA
KNIPSELKRANT 146

Zaterdag 17 januari 1987

BEURS EN NIEUWSBERICHTEN

Gesprek met San Parabirsingh

LIEFDE, MUREN, TEKENS EN MACHT VAN HET WOORD

(door Marjo Nederlof)

"Beeldende kunst houdt altijd iets geheimzinnigs. Het woord heeft veel meer macht dan het beeld. Beeldende kunst zal nooit in staat zijn revolutie te maken. Niemand, zelfs geen Rus, is onder de indruk van die grote plakkaten en muurschilderingen met gigantische arbeiders er op, van die heldhaftige figuren met grote armen, het is het wóórd dat de macht heeft. Zo'n toespraak van Fidel Castro, dat maakte enorm veel indruk op me. Urenlang ging die man door. Toen hadden we het gevoel: nú iets maken, iets.... Dat komt door woorden. Neem een Guernica van Picasso; denk je dat er ooit iemand is geweest die, toen hij dat schilderij zag waarop de verschrikkingen van de oorlog staan afgebeeld, bij zichzelf dacht: "Dit is zo vreselijk, dat kan niet, daar ga ik een eind aan maken? Welnee, ze kijken er niet eens naar".

We zitten op de pier van Boca Sami. Schuin voor ons het haventje, met daarachter wat huisjes van St. Michiel. Links daarvan wappert de rood-wit-blauwe vlag bij het marinegebouw. Onze voeten bungelen boven het turquoisblauwe water. Achter ons weten we de bunker, die beschilderd is met revolutionaire koppen, verkiezingsleuzes en kunukuhuisjes. Sam Parabirsingh, Curacaos beeldend kunstenaar is, na tien jaar wonen en werken in Nederland, voor enkele weken op de Antillen en zit nu in het dorp waar hij in zijn jeugd bijna dagelijks kwam.

Er is veel veranderd. De boten van de vissers werden vroeger mooi beschilderd, nu niet meer, bijvoorbeeld.

"Vroeger was de boot een deel van hun bestaan", veronderstelt Sam. "Men lééfde met zo'n boot. Nu is het niet veel meer dan een gebruiksvoorwerp". Er werd sowieso meer versierd vroeger, vindt hij. Auto's, ook nieuwe, werden voorzien van gordijntjes, kanten ruches en andere frutseltjes; fietsen kregen de prachtigste bellen en antennes en "weet ik veel wat nog meer". Toch is dat niet het enige dat hem is opgevallen en ook niet het meest teleurstellende.

"Wat ik echt ontzettend jammer vind, is dat men zich hier nog altijd geen deel voelt van het Zuid-Amerikaanse continent. Venezuela ligt zo dichtbij en is tegelijkertijd zó ver weg. Ik word in Nederland beter op de hoogte gehouden van wat er in Zuid-Amerika gaande is dan hier. Ik wil weten wat er in Chili gebeurt en nieuws over Alaska of iets dergelijks interesseert me niets. Dat er nog altijd zo'n grote afstand is tussen Curacao en Venezuela valt me echt tegen. Als men in Zuid-Amerika eenmaal van dat banditisme af is - en dat zie ik heus nog wel eens gebeuren - dan gaat dat continent een grote toekomst tegemoet, dan blijft Europa nergens meer".

In een interview met Henk Egbers (21 februari 1986) sprak Parabirsingh de hoop uit op Curacao een nieuw elan aan te treffen. Hij hoopte tijdens zijn bezoek te kunnen ontdekken dat in de afgelopen tien jaar de idealen van Simon Bolivar (de onderlinge bevruchting van diverse Zuid-Amerikaanse culturen) realiteit geworden zouden zijn. Dat is niet het geval. Mijn tegenwerpingen over de politieke, sociale, economische en historische verschillen tussen Zuid-Amerika en de Caribische eilanden, die maken dat de Benedenwinden zich liever een deel voelen van de Caraiben dan van het Zuid-Amerikaanse continent, beïnvloeden zijn standpunt daarover niet en nemen ook niets weg van de teleurstelling die hij voelt.

Misschien ook wel omdat hij zich in zijn ideeën daarover gesterkt voelt door Gezaghebber Casseres, die in zijn openingstoespraak bij Parabirsinghs tentoonstelling eerder genoemd interview aanhaalde en daarbij opmerkte: "Sam Parabirsingh stelt een vraag, doch een vraag die een boodschap inhoudt. En hij komt als geroepen".

vervolg z.o.z

De Gezaghebber doelde daarbij overigens vooral op de situatie binnen de Antillen zelf: "....) in plaats van het ideaal van Simon Bolivar (....) ontmoet Parabirsingh (....) een uiteenvallend Antillen". De functie die Parabirsingh met zijn Indiase, Zuid-Amerikaanse, Caribische en Nederlandse achtergrond heeft, is volgens Casseres die van een voorbeeld te zijn van een "vaderlandsloze en cultuurloze", in de goede betekenis van het woord: een universeel mens en kunstenaar zijn.

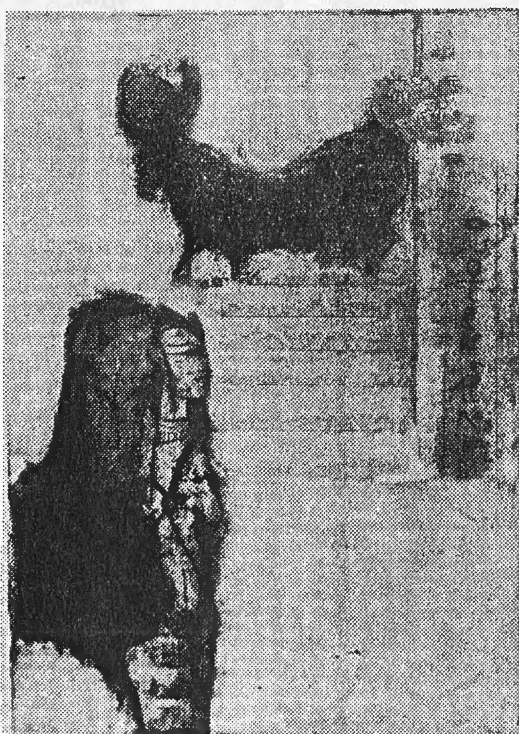
Zeker is, dat zijn werk elementen bevat uit de diverse culturen die hem omringen en omringd hebben. Het is een mengeling van exotische onderwerpen, pré-historisch aandoende vormen (zie "Drie Paarden", een in een blauwe tint uitgevoerde versie van drie paarden. De ets doet sterk denken aan de grottekeningen van holenmensen), en tropische kleuren, tot uitdrukking gebracht met de technieken van het westen.

Na een periode waarin hij bijna kleurloze kleuretsen maakte, breekt na de Egyptereis een overvloed aan kleur en vooral licht door in zijn etsen. In de Egyptetekeningen vallen vooral de composities op: de grafruimtes die hij weergaf hebben een zuigende werking, alsof je voorover valt in die onderaardse gewelven; muren die op je afkomen, waarop onverwachts het beeld van menselijke figuren; de suggestie dat achter die haakse bocht daar in de hoek zich weer een volgende geheimzinnige ruimte bevindt.

Wie zijn werk bekijkt ziet een aantal weerkerende thema's en détails. Op veel werk staan vrouwen afgebeeld, soms zelfs drie.

"Ik ben trouw aan DE vrouw, altijd!" zegt hij daarover, "Alleen niet spécifiek aan één vrouw; ik word vaak verliefd en dat geeft wel eens problemen. Drie vrouwen geven een bepaalde spanning, misschien dat ik daarom regelmatig drie vrouwen in mijn werk toon". Parabirsingh is niet getrouwd en woont ook niet met iemand samen ("Dat werkt niet, heb ik gemerkt"). In zijn kunst worden soms de man en vrouw gescheiden door een dikke nuur. Ook op andere tekeningen en etsen staan veel muren, bijna zonder uitzondering bekrast met onleesbare tekens, die niets betekenen in de zin van een bestaande taal.

"Strikt genomen staat er niets", zegt Parabirsingh over die tekens, "het is meer het achterlaten van de mededeling: hier was ik. Een soort graffittitaal. Ik heb weleens gezegd: niet ík laat een teken na, het teken laat míj na".

Het is een uitspraak waarvan hij niet duidelijk kan uitleggen wat hij daarmee bedoelt. Kijkend naar zijn werk kan ik het alleen maar verklaren als een manier om te zeggen dat "scheppen" een mysterie is, dat het te maken heeft met het talent om universele gevoelens zichtbaar te maken. En dat dat talent gebruik maakt van de kunstenaar - niet andersom. De Lettres d'Amour bijvoorbeeld, ontstaan na de Egypte-reis, laten in warme kleuren variaties zien van de liefde tussen man en vrouw. De "krabbels" vertonen veel overeenkomsten, alsof een kracht die buiten het waarneembare omgaat zijn hand gestuurd heeft. Automatisch schrift in een vreemde taal. De macht van het woord.

Op één van zijn werken staan overigens wel leesbare tekens. Op de achtergrondmuur in "Curacao Prent" duiken tussen de krabbels bekende tekeningetjes op: een kunukuhuisje, een kadushi en de Shell-schelp.

"Dat heb ik gemaakt toen ik hoorde dat de Shell zou gaan sluiten. Ik wilde dat vastleggen, want als iemand van Curacao over zijn eiland een brief zou schrijven, zou dat er zeker in staan. Daarom heb ik in dit geval wel gekozen voor enkele herkenbare tekens. Het werk dat ik na mijn bezoek aan Egypte gemaakt heb is echter ook wel als zodanig te herkennen zonder er een pyramide of pharaokop in op te nemen", legt hij uit.

Muren zijn een hard materiaal. Ook de etsplaat, waarop hij zijn mooiste werk maakt, is hard. "Je moet het met salpeterzuur bewerken om het je wil te kunnen opleggen!" zegt hij, terwijl hij in de lucht driftige gebaren maakt alsof hij op iets hards beukt.

De keuze voor etsplaat en voor harde muren lijken bij uitstek bij hem te passen: bij Parabirsingh geen genuanceerde meningen die hij met omtrekkende beweging verhullen wil, maar iemand die de dingen "recht voor zijn raap" zegt en dan gaat zitten kijken hoe je reageert.

Vervolg p. 3

Geliefden graven

in de hemel waar ze wachten
op een teken van de aarde
om te gaan

aaah

het zijn paria's die beminnen
het zijn farao's die sterven
zelfs graven overleven niet

de lokroep van het bloed
is geen oceaanwind
is geen vulkaan
geen dier
geen god

gaten

stil als gelaten in het steen
bleek als de letter die
bewaakt de geest van
het woord

zoekt en vinden zult gij
altijd dezelfde schat
op-graven-in-graven-uit-graven

aaaaaah

zelfs paria's beminnen
zelfs farao's sterven
graven overleven
niet --deze zucht naar kraampijn

door Astrid Roemer

Vervolg Parabirsingh

"Kunst wordt tegenwoordig niet meer door kunstenaars gemaakt, maar door museumdirecteuren. Kunst is handel geworden. Dan bellen ze mekaar op: zeg, ik heb die en die nieuwe wilde, wat geef je er voor?" De weerzin bij het woord "Nieuwe Wilden" staat op zijn gezicht te lezen. Toch heeft hij veel bewondering voor de Fauvisten, de Oude Wilden zeg maar, die, als ze daar zin in hadden, een heel landschap blauw of rood schilderden.

"Daar moet je toch maar het lèf voor hebben!" grijnst hij. Volgens Parabirsingh zijn ook mensen als Appel en Lucebert "gemaakt" door de museà. Het publiek moest er aanvankelijk niets van hebben. Tijdens de internationale Cobratentoonstelling in Amsterdam (november 1949) sneuvelden er ruiten van het Stedelijk Museum. Pas door de voortdurende push van museumdirecteuren, onder andere door de artikelen die zij schreven, is het werk van mensen als Appel geaccepteerd als kunst.

"En nu wordt álles wat zij maken prachtig gevonden. De invloed van museumdirecteuren is echt de PEST van de twintigste eeuw!" Waarmee we weer beland zijn bij het onderwerp van het begin van het gesprek: de macht van het woord. En niet alleen door de reizen die hij maakt en door vrouwen wordt Sam Parabirsingh geinspireerd. Ook het lezen van een goed boek kan die prikkel teweegbrengen.

"Ik was zeer onder de indruk van "Schilden van leem" van Boeli van Leeuwen. Samen met "Weekendpelgrimage" van Tip Marugg vind ik dat het beste dat Antilliaanse schrijvers tot nu toe voortgebracht hebben. Vooral het eerste deel uit "Schilden" sprak me erg aan".

Niet de vragen over het bestaan, de ongerijmdheden van een God die de meest verschrikkelijke dingen laat gebeuren, en het mysterie van de man van Nazareth, lijken hem daarin het meest getroffen te hebben, maar de hoge kamers van het huis aan het Julianaplein, waarin zich dat eerste deel merendeels afspeelt.

"Die spanning zou ik vooral weergeven door het creeëren van veel ruimte", zegt Parabirsingh daarover. "Ik zou veel leeg laten"

Maar de ruimte van een huis wordt altijd begrenst door muren. Toch weer muren. Als daar geen tekens op komen te staan.

Sam Parabirsingh

Geboren: Curacao 30-10-1943.
Opleiding: akademies in Antwerpen en Maastricht.
Mede-oprichter van de Curacaose kunstacademie.
Studiereizen: Mexico, centraal-Amerika, zuid-Amerika, India, Nepal, Turkije en Egypte.
Literatuur: Ons Erfdeel, maart-april 1985: Henk Egbers: Sam Parabirsingh op het kruispunt der culturen. Kunstboek FARAWE, acht kunstenaars van Surinaamse oorsprong door Emiel Meyer 1985, Geliefde graven, 1986.

DE BEURS
Dinsdag 13 januari 1987

FILM OVER BRAZIL

ORANJESTAD -- In verband met de spoedige opening van een informatiecentrum voor Brazil, is de coordinatiecommissie van dit project met een film over de geschiedenis van dit district bezig.

De audiovisuele dienst van de Nationale Bibliotheek verleent hieraan medewerking. Om een zo breed mogelijk beeld te geven wordt de medewerking ingeroepen van alle inwoners of voormalige inwoners van Brazil. Het gaat hier voornamelijk om foto's van vroeger, films, grammofoonplaten, gebruiksvoorwerpen enz. Indien men mee wil werken kan men contact opnemen met Osticeba gedurende kantooruren op de telefoons 27446, 25037 of 31898 en vragen naar Ingrid Albertus. Alle afgestane materiaal wordt teruggegeven.

Amigoe WOENSDAG 14 JANUARI 1987

Vergunning voor black box-tv afgekomen

TeleAruba kan binnenkort direct satelliet-programma's ontvangen

POS CHIQUITO — Naast de grote antenne van TeleAruba wordt met man en macht gewerkt om de tien meter schaal- antenne van TeleAruba op te zetten. Hierdoor zal het mogelijk worden dat TeleAruba rechtstreeks bepaalde programma's kan ontvangen.

Tot op heden — zoals het CNN nieuws — geschiedt dit nog via Curaçao. In Telenoticias konden de telekijkers zien, dat de nieuwe antenne — een investering van 170.000 florin — de voltooiïng nadert. Verwacht wordt dat volgende week het geheel klaar zal komen.

Ten aanzien van de blackbox vernam de Amigoe dat TeleAruba enige tijd geleden van minister Nisbet de vergunning heeft gekregen voor de blackbox- televisie. Onderhandelingen tussen Antillian Communications en TeleAruba zijn gaande om te zien of op dat gebied gezamenlijk iets kan worden uitgewerkt. Het wel of niet doorgaan van de blackbox- tv hangt overigens grotendeels af van het aantal abonnees dat men hiervoor zal kunnen krijgen en dat is afhankelijk van de kosten, die voor een aansluiting op de blackbox- tv wordt berekend en wat voor programma's dan gebracht worden.

DE BEURS
Dinsdag 13 januari 1987

"UN PUEBLO NA CAMINDA" OOK NAAR ARUBA

ORANJESTAD - Er bestaat goede kans dat de film "Un pueblo na caminda" ook op Aruba wordt vertoond. Deze film werd gemaakt door de Antilliaanse cineast Wilbert Tecla, die ook op Aruba bekendheid geniet, ondermeer vanwege zijn film "Lanta para Watapana".

In "Un pueblo na caminda' waarin ook gedeelten van Aruba voorkomen, behandelt hij het probleem van een volk, dat zichzelf zoekt, geplaatst in een historisch perspectief, maar tevens in verschillend verband, zoals b.v. economisch. Op Curacao werd de film zeer gunstig ontvangen, zozeer zelfs dat een versie in het papiamento overwogen wordt, welke eventueel bekostigd zal worden door het Prins Bernhard Fonds.

Het afgelopen weekeinde bracht Wilbert Tecla een bezoek aan Aruba om de mogelijkheden tot vertoning met Siem Frank, voorzitter van het CCA, te bespreken.

NRC
± 14 - 1 - 1987

WVC wil afdeling voor cultureel contact opheffen

Door onze kunstredactie

DEN HAAG, 12 jan. — De afdeling Bilaterale samenwerking van WVC, die de culturele uitwisseling tussen Nederland en andere landen regelt, zal met ingang van 1988 waarschijnlijk worden opgeheven. De Directie Internationale Betrekkingen van WVC heeft een voorstel ingediend om de afdeling Bilaterale Samenwerking los te koppelen van WVC en om te zetten in een stichting, die door WVC gesubsidieerd zal worden. Volgens een woordvoerder van het ministerie vindt de opheffing plaats 'in het kader van de privatisering': „Een stichting kan zelfstandiger en sneller opereren dan een afdeling van WVC. Maar uiteraard spelen ook bezuinigingsoverwegingen bij deze operatie een rol."

De laatste jaren werd de afdeling Internationale betrekkingen door ernstige bezuinigingen getroffen, variërend van een miljoen gulden in 1982 tot 300.000 gulden vorig jaar. Voor 1987 is 290.000 van de begroting geschrapt. „De fondsen voor de uitvoering van de culturele betrekkingen zijn dit jaar bijzonder beperkt, niet alleen door de bezuinigingen, maar ook doordat een groot deel van het geld wordt opgeslokt door enkele omvangrijke manifestaties als Nederland-Hongarije en Amsterdam Culturele Hoofdstad", aldus de woordvoerder van WVC.

ÑAPA
AMIGOE
Weekend Bijlage
ZATERDAG 17 JANUARI 1987
PAGINA A

DE HISTORIE VAN ANTILLIANEN IN NEDERLAND

Emy Maduro: veel moet nog worden onderzocht

"De Nederlandse macamba's waren aardiger dan de onze"

-door Jos de Roo-

HET KONINKLIJK INSTITUUT voor taal-, land- en volkenkunde in Leiden heeft als honderdste nummer van haar "Verhandelingen" twee prachtige boeken uitgegeven over Antillianen, Surinamers en Indonesiërs in Nederland, onder de titel "In het land van de overheerser". De rijk geïllustreerde uitgaven bleken een voltreffer, want na een paar maanden kwam al een tweede druk van de persen. Onderzoekers bleken in het verleden meer oog gehad te hebben voor de volkeren in verre vreemde landen, dan voor de mensen, die thuis te zien waren, want Gert Oostindië en Emy Maduro, de samenstellers van het deel over Surinamers en Antillianen, verzuchten herhaaldelijk dat er zo weinig gegevens beschikbaar zijn over Surinamers en Antillianen in Nederland. Des te opmerkelijker is het resultaat waarmee ze komen. Een gesprek met Emy Maduro, die over de Antillianen in Nederland schreef.

Emy Maduro: "Het eerste probleem waar we mee te maken kregen, was de vraag wie Antillianen zijn. Van Walbeek heeft in 1634 voor de Westindische Compagnie de eilanden bezet en de oorspronkelijke bewoners weggebracht naar Venezuela. Je kan van Antillianen spreken, als het eiland weer bewoond wordt door Europeanen en Afrikanen. De eersten kwamen vrijwillig, de laatsten als slaven. Zo ontstond er een maatschappij van Antillianen, van mensen die er generaties lang gewoond hebben. Het is logisch dat er verkeer was tussen Nederland en de Nederlandse Antillen, want de eilanden waren veroverd om de Nederlandse handelsposi :e te versterken. Er was dus personen- verkeer, maar het blijft moeilijk om te bepalen wie als eerste Antilliaan naar Nederland ging. Het moet dus iemand geweest zijn, die op de Antillen geboren is uit Afrikaanse of Europese voorouders, die daar generaties gewoond hebben en die de oversteek waagde om familie te bezoeken, of handel te drijven of er te gaan studeren".

Het viel me op dat er al heel vroeg in de koloniale tijd zwarte Antillianen naar Nederland gingen.

"Tot nu toe nam men aan dat de Euro- Antillianen in Nederland kwamen, omdat het logisch was vanwege hun handels- contacten, het koloniale ambtenaren- apparaat en de familie- relaties. Maar het frappante is dat Afro- Antillianen naar Nederland meegaan in hun hoedanigheid als slaaf. Dat is een verschijnsel dat normaal is voor alle koloniale gebieden. Engeland, Frankrijk, Spanje en Portugal hebben al heel wat langer een traditie van Afrikanen in hun land. In Nederland was een slaaf een juridisch probleem. Al sinds het eind van de Middeleeuwen had de slavernij er opgehouden te bestaan, zodat de vraag gesteld werd of zo'n slaaf kon blijven. De autoriteiten namen een zigzag- houding aan tegenover dit probleem, al naar gelang het belang dat de meesters hechtten aan hun eigendom. Het ging hier voornamelijk om Surinamers. De plantage- slaven kwamen met hun meesters mee en een slaaf bevatte een enorme waarde voor een plantage- maatschappij. Toen het ernaar uitzag, dat de Nederlandse rechters zich in het voordeel van een slaaf gingen uitspreken en de stelregel gingen hanteren dat iedereen op Nederlandse bodem vrij zou zijn, ging de Nederlandse overheid in het voordeel van de Surinaamse slavenmeesters bepalen, dat slaven, die naar Nederland kwamen, niet meer automatisch vrij zouden zijn. Men maakte er regels voor: een slaaf mocht hooguit zes maanden in Nederland blijven als slaaf. Overschreed hij die periode en vroeg de eigenaar geen permissie aan om nog langer te blijven, dan was de slaaf wel vrij".

Wat vonden de zwarte Antillianen en de Nederlanders van elkaar?

"Voor de slaven kan ik geen enkele conclusie trekken, want ik heb geen enkele optekening van de slaven zelf in de archieven kunnen vinden. Je komt dus alleen te weten hoe de Nederlanders tegenover de slaven stonden. Uit het juridisch probleem of de slaaf in Nederland nog wel slaaf was, kun je afleiden dat men een zekere welwillendheid betoonde tegenover de slaven, maar ik vind het een zaak die dieper uitgespit moet worden. Naar analogie van wat er in Engeland en Frankrijk gebeurde, kan je zeggen dat een slaaf in Europa een zekere positie had als een exotisch artikel in de huidhouding en dat hij een zekere welwillendheid ondervond".

Slaven komen op veel schilderijen voor.

"Dat is iets wat tot nog toe niet is uitgediept door de Nederlandse kunst- historici. Er blijken veel meer zwarte mensen op schilderijen voor te komen dan tot nu toe voor mogelijk werd gehouden. Het is een parallelle ontwikkeling met Frankrijk en Engeland: de slaaf werd door zijn meester meegenomen als bewijs voor de vergaarde rijkdom in de koloniën. Een prachtige aangeklede slaaf te hebben als bediende, gaf een zekere status aan de slavenhouder. Ook in Nederland zie je een slaaf op dat soort schilderijen voorkomen, die dan is uitgebeeld als een prachtige uitgedost moors knaapje, dat bevallig een fruitmand ophoudt of een sieraden- doosje.

Er zijn verschillende theorieën over. De een zegt dat het is om de minderwaardige positie van de zwarte mens aan te duiden, de ander zegt dat het de vergaarde rijkdom weergeeft. Er zijn maar een paar schilders, die de zwarte mens zonder al deze poespas uitbeelden en hem gewoon als mens portretteren. Dat zie je bij Lucas van Leyden en bij de beroemde "Twee negers" van Rembrandt van Rijn. Er zijn ook schilderijen waarop ze een schamel wit linnen kleed dragen, het beroemde slavenkleed in de tropen, en heel angstig opkijken. Dat kan inderdaad duiden op een zekere beeldvorming over de zwarte mens in die tijd, maar ook hier moet nog meer onderzoek gedaan worden".

De definitieve verandering in de rechtspositie van de zwarte mensen in Nederland kwam in het midden van de negentiende eeuw met de zaak- Virginie.

"Virginie was een Curaçaose slavin, die met de gouverneur baron Van Raders naar Suriname was gegaan. In het Caribisch gebied trokken mensen vaak met hun slaven overal naar toe, dus dat was niets bijzonders. Maar zijn dochter ging voor een reisje naar Nederland en vroeg of zij Virginie mee mocht nemen naar Nederland. Dat mocht, ofschoon in publicatie uit 1830 heel uitdrukkelijk verboden was om slaven uit de Nederlandse Antillen en Suriname uit te voeren naar landen waar geen slavernij bestond, dus ze mochten

vervolg p.5

vervolg Nederlandse macamba's

ook niet naar Nederland. Maar Virginie ging wel naar Nederland en daarna naar Suriname. In 1852, vijf jaar na haar verblijf in Nederland, eiste ze haar vrijheid op voor zichzelf en voor haar twee kinderen die in Suriname waren geboren. Ze beriep zich erop dat ze in Nederland was geweest. Dat heeft toen geleid tot een drukke correspondentie tussen het ministerie van Koloniën en allerlei juridische deskundigen. Gouverneur Van Raders verweerde zich heftig, maar de Nederlandse overheid koos toen duidelijk voor Virginie. In 1852 werd ze inderdaad vrij".

Bij de blanke Antillianen besteedt u aparte aandacht aan de studenten. U schrijft bijvoorbeeld dat er in de achttiende eeuw 21 aan Nederlandse universiteiten studeerden. Waarom die aparte aandacht voor studenten?

"Van de andere Euro- Antillianen, die naar Nederland kwa[illegible], heb ik gewoon niet zoveel gegevens. Er waren natuurlijk dochters, die trouwden en naar Nederland vertrokken en daar verder gewoond hebben en zich onopvallend bewogen hebben. Concretere gegevens kreeg ik over studenten die naar Nederland gingen en zich daar op een universiteit inschreven, waarbij vermeld stond dat ze op de Nederlandse Antillen waren geboren. Dat betekent dus dat ze niet persé behoorden tot families die daar al generaties lang woonden, het kunnen ook zonen zijn van functionarissen, die door de Nederlandse overheid uitgezonden waren, of van Nederlandse officieren. Pas in de negentiende eeuw vind ik namen van families, die al generaties op de Antillen wonen, zoals Royer, Cohen Henriquez, Gorsira, en er was ze[illegible]een tweeling Römer in Gron[illegible]en".

IN HET LAND VAN DE OVERHEERSER II

IN HET LAND VAN DE OVERHEERSER

II

ANTILLIANEN EN SURINAMERS IN NEDERLAND 1634/1667-1954

GERT OOSTINDIE
en
EMY MADURO

Hoe komt het dat het aantal Antilliaanse studenten in Nederland zo gering was?

"Er was op Curaçao niet zo'n traditie van naar Nederland gaan, zoals die er in Suriname wel was. Dat hangt samen met de economische ontwikkeling van Curaçao. Na de bloeiperiode als handels- knooppunt in het Caribisch gebied en in de handels- betrekkingen tussen Euro- Europa, Zuid-Amerika en het Caribisch gebied verviel Curaçao in een malaise- toestand, waarbij er weinig verkeer bestond tussen Nederland en Curaçao. In de negentiende eeuw zijn de omliggende landen van veel meer invloed. Door de troebelingen in Venezuela, Colombia, Santo Domingo en noem maar op kwamen vele ballingen naar Curaçao. Als Curaçaoënaars gingen studeren, ging men liever naar de omliggende landen of naar Noord-Amerika, waar ook nauwe handelsbanden mee bestonden, zodat er maar weinigen naar Nederland vertrokken. Het lijkt erop dat degenen, die naar Nederland gingen, kwamen uit de groep hogere protestanten, die zich heel erg Nederlands voelde en die zich op het eiland beschouwde als drager van de Nederlandse cultuur".

In 1906 gaf het Algemeen Nederlands Verbond (ANV) de eerste beurzen om in Nederland te gaan studeren. Heeft dat het aantal Antilliaanse studenten in Nederland doen toenemen?

"Zeker voor de niet- universitaire studies, want het ANV richtte zich vooral op het geven van beurzen voor enkele beroeps- opleidingen, zoals de onderwijzers- opleiding. Het ANV heeft de minder gegoede, maar wel blanke Curaçaose families geholpen om hun kinderen een Nederlandse opvoeding te geven. Dan geldt ook, dat niet alleen meer de zonen naar Nederland gingen, maar ook de dochters, die bijvoorbeeld onderwijzeres werden".

Hoe ervoeren de Antillianen Nederland voor de Tweede Wereldoorlog?

"Er waren nauwelijks schriftelijke bronnen om dat te weten te komen. Ik heb aan de hand van de lijst studenten, die zich op universiteiten ingeschreven hadden, nagegaan of ze nog in leven waren en ik heb ze geïnterviewd. Het onderzoek over de periode voor de Tweede Wereldoorlog steunt dus voornamelijk op interviews. De algemene lijn in die interviews is dat ze Nederland als zeer positief hebben ervaren. Ze vonden het prachtig dat ze overal gastvrij werden onthaald. De grote afstand, die er op Curaçao was tussen Nederlanders en Antillianen, was in Nederland helemaal doorbroken en dat kwam als zeer positief over op alle groeperingen, want in de twintigste eeuw kwam niet alleen meer de elite, maar ook de gekleurde middenstand en een enkele zwarte Curaçaoënaar. Bij hen viel het des te meer op dat de Nederlanders een opener houding hadden, niet dat arrogante hadden en belangstellend naar hun achtergrond vroegen. Een van de zwarte Curaçaoënaars drukte het heel plastisch uit. Hij zei: 'De Nederlandse makamba's zijn aardiger dan onze makamba's'."

Waren er voor de Tweede Wereldoorlog ook al aanpassings- problemen?

"Dan moet je onderscheid maken tussen Antillianen, die al heel jong op tien- of elf-jarige leeftijd naar Nederland kwamen en Antillianen, die op Curaçao eerst de MULO deden, en daarna in Nederland naar de middelbare scholen gingen. Voor de oorlog was er namelijk nog geen middelbare scholen op de Nederlandse Antillen. Wie jong naar Nederland ging, had minder moeite. Ze zeggen zelf dat je je op jonge leeftijd gemakkelijker kon aanpassen. De groep, die op vijftien- zestienjarige leeftijd naar

vervolg p. 6

Nederland ging, had wel enige moeilijkheden. Niet zozeer in het begrijpen van de Nederlandse mentaliteit, want die kenden ze al een beetje, maar in iets anders. Tirso Sprockel zei het zo: 'Het vrijere leven van Curaçao werd in Nederland in een disciplinaire kostschool omgezet'. Daar hadden sommigen wel moeite mee".

Kwamen de meesten op kostscholen terecht?

"Over het algemeen wel. Alleen in de jaren twintig en dertig was er wel een vrij grote groep uit de Antilliaanse elite die bij gastgezinnen kwam".

Een navrant detail uit uw studie: zwarte onderwijzers studeerden in Nederland af, kregen er een baan, voldeden goed, maar hadden toch moeite om op Curaçao een baan te krijgen.

...staande onder meer: Daphne Labega (2e van links), Boy Rozendal (oud-premier Nederlandse Antillen), Hein Eersel (uiterst rechts, oud-minister van Suriname)...

..gehurkt vlnr: Jules Sedney, oud-premier Suriname, 2de René Römer, gouverneur Nederlandse Antillen, rechts gehurkt: Pertab Radahishun, huidig premier Suriname....

"Dat benadrukt weer hun visie dat het in Nederland positiever was. De eerste, de bekende John Horris Sprockel, ondervond het al. Hij was met een ANV- beurs naar Nederland gegaan, haalde prachtige cijfers en toen hij terug wilde, ontspon er zich een correspondentie van een jaar lang tussen het ministerie van Koloniën en het Curaçaose gouvernement over de vraag of John Horris Sprockel wel voldoende capaciteiten bezat voor het lesgeven op Curaçao. Dat benadrukt weer de mentaliteit, die de Nederlanders op de Nederlandse Antillen hadden. Het boek heet "In het land van de overheerser". Dat overheersen werd benadrukt, dat kwam tot uiting in de koloniën en niet in hun eigen land, toen".

De Antillianen, die omstreeks de Tweede Wereldoorlog in Nederland studeerden, waren in hun studenten- tijd niet politiek actief, maar terug Curaçao werden ze wel politiek actief. Hoe is dat te verklaren?

"Dat hebben niet alleen de Antilliaanse studenten, hier is een parallel met alle koloniale studenten. Je zag het ook bij de Afrikaanse studenten in Engeland. Ook in Engeland een positieve benadering van het zogenaamde Engelse overheersen, een waardering soms voor hun eigen capaciteiten, maar als ze dan terug waren in hun eigen land, dan zagen ze dat het niet opging, dat men hen in hun eigen land niet naar hun eigen waarde wilde beoordelen en dan gaat men zich tegen het kolonialisme verzetten.

Zoiets zie je ook bij de Antilliaanse studenten. Een voorbeeld daarvan is Da Costa Gomez, die zijn proefschrift schreef over het recht op kiesrecht van de Antilliaanse bevolking. Hij baseert zich op het feit dat Antillianen Nederlanders waren, en al woonden ze dan een beetje ver weg, ze konden best als een veertiende provincie van Nederland worden beschouwd, waar ze een eigen overheid in de zin van een eigen wetgevend orgaan konden kiezen. Maar als hij terug is op de Nederlandse Antillen gaat hij zich niet als een Nederlander opstellen, maar als een Antilliaan, die opkomt voor een bestuur. Het enige verschil met Indonesiërs is dat die nog een stapje verder gingen en de banden tussen Nederland en hun eigen land radikaal wilden verbreken en Da Costa Gomez houdt vast aan wat hij noemt een gelijkwaardige positie binnen het Koninkrijk der Nederlanden".

Pas na de Tweede Wereldoorlog zijn Antillianen in Nederland zich gaan organiseren. Is de Tweede Wereldoorlog daarbij van invloed geweest?

"Voor de Tweede Wereldoorlog waren er sowieso weinig Antillianen in Nederland. Ze zagen elkaar weinig, alleen mensen die elkaar al op Curaçao kenden, kwamen elkaar wel eens tegen. Ze woonden ook afgesloten op kostscholen, er waren maar weinig universitaire studenten. De oorlogs- situatie bracht met zich mee, dat ze geheel afgesneden waren van de Nederlandse Antillen en van hun familie, ze konden niet meer studeren of naar school gaan, ze gingen zich meer naar elkaar toe bewegen. Ze wilden de afstanden die er soms waren, overbruggen en bij elkaar komen. Tirso Sprockel heeft in Tilburg een belangrijke functie vervuld, want daar werden de meeste bijeenkomsten gehouden".

Bleef dat contact er ook na de oorlog?

"Er werd heel idealistisch een bond voor Curaçaoënaars opgericht, Jong Curaçao in Nederland, en aan de namen van degenen, die de statuten hebben ondertekend, zie je dat ze uit verschillende groeperingen kwamen. Maar meer dan de helft ging terug naar Curaçao toen de oorlog was afgelopen en er bleef maar een plukje over, dat zich niet meer tot een vereniging herenigd heeft.

Er kwam een nieuwe generatie Antillianen en die ging zich wel degelijk verenigen, maar dat kan je niet los zien van de ontwikkelingen op de Nederlandse Antillen zelf. Trouwens, de hele geschiedenis door was de manier waarop men keek naar de Nederlanders en de manier waarop men zich wel of niet een Antilliaan of een Nederlander voelde, een afspiegeling van wat er op de Antillen leefde. Dat men zich na de oorlog in Nederland wel verenigt, komt door de politieke, sociale en economische ontwikkelingen op de Nederlandse Antillen. Op politiek gebied had je het streven naar autonomie. De nieuwe generatie studenten had bovendien de middelbare schooltijd op de Antillen doorgemaakt, en dat had het saamhorigheids- gevoel versterkt.

Men was vol enthousiasme om de autonomie wezenlijk te gaan invullen. Men discussieerde meer met elkaar over de situatie op de Nederlandse Antillen en wat daar zou moeten veranderen, dan over de situatie van Antilliaanse studenten in Nederland. Men wilde een steentje bijdragen aan de vervulling van het ideaal om baas in eigen huis te zijn. Men discussieerde constant over de politieke, sociale en economische verhoudingen op de Nederlandse Antillen. Maar er was een groot verschil: men bemoeide zich niet erg met de politieke verschillen die op de Nederlandse Antillen ontstonden. Men wilde daar ver van blijven, omdat men vond dat die verschillen het nationalisme zouden verdoezelen. Er zou anders in de Antilliaanse studenten- gemeenschap een conflict- situatie ontstaan, terwijl juist gestreefd werd om samen te werken, ook wanneer men terug zou zijn op de Nederlandse Antillen, dat was het ideaal. Dat het in de praktijk anders is gaan lopen, is een andere zaak, maar het was wel hun ideaal".

Hoe heeft het verblijf in Nederland het leven van de Antillianen beïnvloed?

"Over het algemeen was men positief over de kennis, die men had kunnen opdoen en over de technische vaardigheden, die men zich eigen kon maken. Maar daarnaast heeft een jarenlang verblijf in Nederland toch enige psychologische gevolgen gehad. Antillianen gingen zich in Nederland bepaalde normen en waarden eigen maken, ofsch[illegible] ze er soms zeer kritisch tege[illegible] ver stonden, en als ze dan terug waren op hun eiland konden ze daar niet helemaal van los komen, waardoor ze het odium over zich kregen een zwarte makamba te zijn".

Uw geschiedenis van Antillianen in Nederland houdt op in 1954. Waarom?

"In 1954 komt de autonomie. In die tijd is men niet afwijzend van Nederland, dat komt pas in '65 in het tijdschrift Kambio, dat Nederland helemaal afwijst en een eigen land wil maken. Voor die tijd was er wel kritiek, maar altijd binnen het gegeven dat ze wel bij elkaar moeten blijven in een koninkrijk van drie autonome partners, waar men officieel zei dat het gelijkwaardige partners waren. In '54 is het t[illegible]dperk van de overheersing [illegible]ficieel afgelopen".

Gert Oostindië en Emy Maduro, In het land van de overheerser II. Antillianen en Surinamers in Nederland, 1634/1667-1954. Verhandelingen van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde nr.100. Foris Publications, Dordrecht. 245 + XI blz.

VAN AKADEMIA DI ARTE:

4 NIEUWE EENAKTERS IN HET PAPIAMENTS

WILLEMSTAD -- Akademia di Arte, afdeling drama 2e jaar o.l.v. Guus de Sain en Humfrey Monte presenteert in samenwerking met CCC, Sektie Kultuur en Instituto Linguistiko Antiano in het CCC-gebouw, Koninginnelaan Emmastad. 4 nieuwe papiamento één akters op VRIJDAG 16 JANUARI en ZATERDAG 17 JANUARI om 20.30.
De onderwerpen van de 4 een akters zijn:
— OUDERS met een GEHANDICAPT kind -
— folklore (DE HAND van je meisje VRAGEN aan haar ouders
— VISSERSDRAMA op Banda Bou.
— de LAATSTE DAGEN van een fameuze AKTRICE en haar liefde.

Na afloop van de voorstelling is er een diskussie met genodigden op het terrein van drama en papiamentu over de inhoud van de stukken, die geïmproviseerd zijn. Zijn er mogelijkheden. Voor originele skripts? Is er voldoende theater talent?
Er zijn slechts 87 plaatsen à F. 5.-- beschikbaar per avond en deze kunnen gereserveerd worden uitsluitends bij Akademia di Arte. telefonisch en van 19.00 - 22.00 donderdagavond, zolang voorradig.
Eventueel overgebleven of niet afgehaalde kaarten zijn verkrijgbaar aan de zaal een half uur voor aanvang van de voorstelling.

AMIGOE DONDERDAG 15 JANUARI 1987

Akademia di Arte, afdeling drama

2e jaar o.l.v. **Guus de Sain** en
Humphrey Monte
presenteert i.s.m. het **C.C.C., Sektie Kultuur** en **I.L.A.**

4 originele papiamentu eenakters

Plaats : Cultureel Centrum Curaçao, Koninginnelaan, Emmastad.
Tijd : vrijdag 16 januari 20.30 uur
zaterdag 17 januai 20.30 uur.
Plaatsen : Slechts 87 kaartjes à *f*.5,- beschikbaar per avond.
Reserveren : Telefonisch van 9.00 - 12.00 uur en dinsdag woensdag en donderdag van 19.00 - 22.00 uur, bij Akademia di Arte, Roodeweg Otrobanda onder tel.no.: 623344 zolang de voorraad strekt. (Gereserveerde kaarten tot 15 min. vóór aanvang bij de zaal af te halen).

Amigoe VRIJDAG 16 JANUARI 1987

Over Antilliaanse literatuur

ILA, UNA en CCC houden lezingen-cyclussen

WILLEMSTAD — In de maanden januari, februari en maart organiseren het Antilliaanse Linguïstisch Instituut (ILA) en de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA) in samenwerking met het Cultureel Centrum Curaçao (CCC) twee grote lezingen- cyclussen over de Antilliaanse literatuur.

De lezingen- cyclussen dragen de titel "De Antilliaanse literatuur in wijder perspectief". Als inleiders zullen prof dr J.J. Oversteegen en dr Ineke Phaf fungeren.

De lezingen van prof Oversteegen, die vorig jaar een van de sprekers was op het Cola Debrot-symposium, zullen plaats hebben op dinsdag en donderdag, telkens van vier tot zes 's middags, op 27 en 29 januari en op 3, 5, 10 en 12 februari. Hij zal spreken over Nederlandse geestverwanten en literaire vrienden van Cola Debrot, zoals Nijhoff, Du Perron, Ter Braak, Vestdijk en Hermans.

De lezingen van dr Phaf zullen eveneens op dinsdag en donderdag van vier tot zes plaats hebben op 24 en 26 februari en op 3, 5, 10 en 12 maart. Zij zal voornamelijk vergelijkend spreken over Nederlands- Antilliaanse en Spaanse auteurs uit het Caribisch gebied. Aan de orde komen onder andere Nicola Guillén, Luis Palés Matos, Arion en Alejo Carpentier. Als achtergrond materiaal krijgen de deelnemers enkele artikelen van de hand van dr Phaf

Bundel artikelen van Wim Rutgers

Literatuur als z'n lust en z'n leven

-door Jos de Roo-

EINDELIJK IS HET zover: de verspreid verschenen artikelen van Wim Rutgers over de Caribische literatuur zijn gebundeld verschenen. Het zal een onmisbare bron worden voor ieder die nog iets over de Surinaamse en Antilliaanse literatuur wil schrijven.

Rutgers maakte dat trouwens gemakkelijk, want hij heeft een register van auteurs en een register van titels en tijdschriften opgenomen, zodat iemand die iets speciaals zoekt, niet het hele boek hoeft door te werken, ook al doet zo iemand zich duidelijk tekort.

"Dubbeltje lezen, stuivertje schrijven" is de mysterieuze titel van de bundel. Rutgers doelt daarmee naar eigen zeggen op de tien jaar dat hij zich als leraar Nederlands in Suriname en op Aruba intensief met de Nederlandstalige literatuur heeft bezig gehouden en op de vijf jaar dat hij erover publiceerde in de Amigoe, Antillian Review, Kristóf, Skol y Komunidad en Ons Erfdeel. Tegelijkertijd klinkt in deze titel de bescheidenheid door die Rutgers kenmerkt: de gelezen produkten zijn in zijn ogen meer waard dan de eigen geschreven artikelen erover. Niets van de semi- academische blabla, die zichzelf belangrijker acht dan het bestudeerde onderwerp, gewoon vanaf het begin de primaire werken primair laten zijn.

Het verschijnen van "Dubbeltje lezen, stuivertje schrijven" markeert ook een duidelijk punt in de geschiedenis van de literatuur- beschrijving van de Antillen, Aruba en Suriname. Algemeen is nu geaccepteerd dat deze literatuur bestudeerd moet worden in de context van de Caribische literatuur en niet in de context van de Nederlandse. Zeven jaar geleden moest ik daar in "Antilliaans literair logboek" nog vele woorden aan wijden, Rutgers kan het nu in zijn introductie afdoen met: "Ik denk dat het zin heeft om de literaire voortbrengselen van Suriname en de Nederlandse Antillen vooral in Caribisch verband te bestuderen, opdat ze op die manier beter begrepen kunnen worden dan als loot(je) van de Nederlandse literaire stam. Thematiek en maatschappelijke achtergrond prevaleren in dit geval dus de taal". En als de voorzichtige Rutgers dit zegt, dan is het ook zo.

De bundel heeft een heldere opbouw in drie delen. In het eerste, algemeen Caribische deel behandelt Rutgers Caribische literaire constanten, de symboolfunctie van het huis in de Surinaamse en Antilliaanse literatuur en de Nederlandstalige plantage- literatuur. Het tweede deel bevat artikelen over Surinaamse literatuur. Daarin vinden we stukken over Trefossa, Albert Helman, Shrinivasi, Bea Vianen en Edgar Cairo. Het omvangrijkste gedeelte is het derde deel over de literatuur van de Nederlandse Antillen. Dat bevat een uitvoerig artikel over Antilliaanse literaire tijdschriften en studies over Cola Debrot, Luc Tournier, Tip Marugg, Boeli van Leeuwen, Edward de Jongh, Ernesto Rosenstand, Clyde Lo A Njoe en Frank Martinus Arion.

Het aardige van een bundeling van verspreid verschenen artikelen van één auteur, is dat er zo lijnen duidelijk worden, die je eerst ontgaan waren. Rutgers is de man van twee heel verschillend opgebouwde soorten artikelen. In de eerste soort gaat Rutgers na, wat anderen al over een schrijver gezegd hebben, vervolgens gaat hij de gesignaleerde kenmerken in het werk van de schrijver na, waarna hij tot conclusies komt, die soms net iets verder gaan dan wat anderen al geconcludeerd hebben. In de tweede soort pakt Rutgers een schrijver of werk dat vrijwel nog niet is besproken en schrijft hij de eerste serieuze besprekingen van dat werk.

Een voorbeeld van de eerste soort is het artikel over de Surinaamse dichter Shrinivasi. Hij laat zien dat anderen Shrinivasi vooral gezien hebben als een dichter die de eenheid propageert en die de vertolker is van de liefde in velerlei aspecten: voor de medemens, de vrouw, het kind, het eigen land en de Derde Wereld, en bovenal voor de taal in al zijn verschijnings- vormen. Rutgers gaat dit vervolgens na in de poëzie van Shrinivasi en constateert tenslotte dat dit klopt, maar, zo voegt hij eraan toe, het is wel zo dat Shrinivasi in de loop van zijn dichterschap er steeds soberder en somberder over schrijft. Dit soort artikelen van Rutgers zijn helder, overzichtelijk, maar voor de ingewijden in de Caribische literatuur een beetje saai, omdat ze weinig nieuws bevatten.

Rutgers heeft deze kritische noot een beetje aan zichzelf te wijten, omdat het andere soort artikel, dat waarin hij helemaal op zijn eigen kompas vaart, zo baanbrekend zijn. Als ik die artikelen lees, bekruipt me het gevoel dat Rutgers bij Shrinivasi nog heel wat meer had kunnen ontdekken, als hij gewoon van zichzelf was uitgegaan en niet van al eerder verschenen artikelen over Shrinivasi. Als voorbeeld van zo'n baanbrekend artikel neem ik "Associatieve symmetrie; een paradox", dat gaat over de gedichten "Rare vogels" en "Vogels in de nacht" van Luc Tournier. Ook in dat artikel begint Rutgers met te kijken wat er al over geschreven is. Hij komt terecht bij het werkje "Autonoom", waarin gezegd wordt dat de poezie van Luc Tournier vaak duister en zelfs onbegrijpelijk is. Rutgers merkt vervolgens fijntjes op, dat het niet begrijpen van poezie kan komen door onduidelijkheid van de dichter, maar ook door onvermogen van de lezer en hij verricht een eigen onderzoekje naar de begrijpelijkheid van Luc Tourniers poezie. Hij toont knap aan dat "Rare vogels" een hechte symmetrische bouw heeft en van daaruit komt hij tot de interpretatie dat het gedicht gaat over het perspectief dat de verre zonde teniet is gedaan voor degene die niet sliep en de genade wil zien. Het is een knappe analyse, diepgaand en baanbrekend en nauwelijks te weerleggen. Wie Rutgers zo bezig ziet, is zo overtuigd van zijn uitstekende kwaliteiten, dat hij het jammer vindt, dat hij niet meer zulke artikelen schreef.

Voor een groot deel valt het verschil in soort artikel samen met het blad waar het artikel voor geschreven is. De baanbrekende artikelen verschenen in Antilliaanse bladen, de meer samenvattende artikelen werden geschreven voor het Belgisch-Nederlandse tijdschrift Ons Erfdeel, voor een publiek dus dat in het algemeen van toeten noch blazen weet als het over Caribische literatuur gaat. Het opnemen in één bundel van artikelen die voor een heel verschillend publiek zijn geschreven, is een waagstuk. Bij mij overweegt de gedachte dat iedereen in "Dubbeltje lezen, stuivertje schrijven" wat van zijn gading zal vinden, maar een licht gevoel van ergernis dat Rutgers in de stukken voor Ons Erfdeel niet radikaler van zijn eigen inzichten gebruikt heeft gemaakt, heb ik ook zo nu en dan gehad.

Wim Rutgers woont en w[...]t op Aruba, geen wonder du[...]at hij speciale aandacht vraagt voor de Arubaanse dichter Clyde Lo A Njoe, onder de titel "De minuut van de constante extase". Rutgers vindt een vrijheid in gebondenheid en een spanning tussen tegengestelde elementen kenmerkend voor de gedichten van Clyde Lo A Njoe. Tegenover het lichamelijke staat het geestelijke en alle tegenstellingen vinden hun apotheose in de grote antithese tussen creatieve drang en doodservaring. De overdaad aan tegenstellingen wil Clyde Lo A Njoe opheffen in een synthese. Ouder worden, nacht en dood vinden hun natuurlijke tegenhanger in geboorte, jeugd en regeneratie. Verleden en heden raken en beinvloeden elkaar. Rutgers toont het overtuigend aan en dat over een dichter die door niemand anders besprok[...]is. Als Aruba z'n Rutgers nie[...]ad, wie zou dan duidelijk kunnen maken dat er een goed dichter geboren is?.

Rutgers is een van die mensen voor wie de Caribische literatuur hun lust en hun leven is. Het plezier dat Rutgers aan de Caribische literatuur beleeft, is terug te vinden in de uiterste zorg waarmee hij het werk van de Caribische schrijvers leest en niet aan de zorg die hij aan de eigen drukproeven besteedt. Rutgers is niet de man van de krachtige uitspraken of van een meeslepende stijl, wel de man van de zorgvuldige waarneming, met gevoel voor details, die heel precies weergeeft wat hij observeert. Zijn krante- artikelen zijn meer dan ééndagsvliegen, dat maakt het lezen van zijn bundel tot een hernieuwd genoegen.

Wim Rutgers, "Dubbeltje lezen, stuivertje schrijven". Over Nederlandstalige Caribische literatuur. Charuba, Oranjestad/ Leopold, Den Haag.